KAYSERİ BELEDİYE VE ÖZEL İDARE BİRLİĞİ YAYINLARI

7 – 13 NİSAN 1986

I. KAYSERİ

KÜLTÜR VE SANAT HAFTASI KONUŞMALARI VE TEBLİĞLERİ

KAYSERİ – 1987

DADALOĞLU KONUSUNDA YAPILAN ÇALIŞMALAR VE DEĞERLENDİRMELER

Hakkında pek çok yazılan, yorumlar yapılan araştırma çalışmaları eski olduğu halde gerçeğine henüz varılamayan ozanlardan birisi de "Dadaloğlu"dur.

Dadaloğlu'yla ilgili ilk yazı Fındıkoğlu tarafından yazılmıştır. 1927, 1928 ve kısmen de 1929 yıllarında Ankara'da yayımlanan "Hakimiyet-i Milliye" Gazetesinde Ziyaeddin Fahri Bey daimi muharrirler arasında bulunmuştur. daha sonra Hakimiyet-i Milliye Gazetesi "Ulus" adı ile yayın hayatını devam ettirmiştir. Fındıkoğlu'nun "Bir Mısra Münasebetiyle" adı altında 15 Şubat 1928 tarihli Hakimiyet-i Milliye'de eski harflerle yayımlanan yazısı, Dadaloğlu'nu ilk defa Türk aydınına tanıtan bir yazı olmuştur. Ve ilk yanlışlık da bu yazı ile başlamıştır. (1) Ziyaeddin Fahri (Fındıkoğlu) yazısında, Ahmet Şükrü (Esen) Bey'in kendisine sohbet sırasında söylediği bir söze atfen "Dadaloğlu'nun aşireti Sivas'ın Aziziye'sine gönderilmiş ve Sindel köyüne iskân edilmiştir" iddiası yanlışlıklar zincirinin ilk halkası olmuştur.

Halbuki son yıllarda yapılan araştırmalar Dadaloğlu'nun değil, Âşık Cingözolu Seyit Osman'ın aşireti Sivas'ın Aziziye'sinin Sindel köyüne yerleştirilmiştir. Sırası gelmişken söyleyeyim Sindel köyü Avşar oymağının Cingözoğlu obasındandır. Şimdiki adı "Kayabaşı" dır.

Aziziye'nin şimdiki adı Pınarbaşı'dır. Sivas iline bağlı değil, Cumhuriyetten sonra Kayseri iline bağlanmıştır. Rahmetli Cahit Öztelli'nin 1953 yılında "Köroğlu ve Dadaloğlu" adıyla yayımlanan kitabında "Dadaloğlu'nun aşireti, Avşarlılar Sivas'ın Aziziye İlçesinin sindel köyüne yerleştiridi" demesi 1928-1953 yılları arasında 25 yılın yayın hayatındaki yanlışların nelere mal olduğunun bir gösteresidir. (25 Nitekim Cahit Öztelli 1953 yılında söylediği bu sözlerden vazgeçerek 21 yıl sonra Sindel köyünden bahsetmemesi bir gelişmedir. Ancak bu defa da Kozanoğulları aşiretini Sindel köyüne yerleştirmesi yeni bir yanlışlıktır. (3) Neyseki bu bizim konumuz değil.

Dadaloğlu'yla ilgili ilk kaynaklardan birisi de "Halk Bilgisi Mecmuası"dır.

Türk folklorunu araştırma maksadıyla önce "Anadolu Halk Bilgisi Derneği" sonra "Türk Halkbilgisi Derneği" adı ile Ankara'da 1927'de kurulan dernek, 1928'de İstanbul, Kayseri ve Sivas'ta Şube açmış, "Halk Bilgisi Mecmuası" adıyla bir yıllık-dergi çıkarmıştır. Bu yıllık 1928'de tek bir sayı yayımlanmış daha sonra yayımlanmamıştır. Bu dernek "Halk Bilgisi Haberleri" adıyla 1 Teşrinisani 1929'dan itibaren aylık bir dergi daha tesis etmiştir. 125 sayısıyla 1947 yılında yaşamına son vermiştir. Halk Bilgisi Mecmuası yıllığı ile Halk Bilgisi Haberleri aylık dergileri çoğu kişiler tarafından karıştırılmaktalar.

Dadaloğlu'yla ilgili ilk yazılardan birisi de, işte bu eski harfli 1928'de tek sayı olarak yayımlanan Halk Bilgis Mecmuası yıllığındadır. (H.B.D.) rumuzu ile daha doğrusu "Halk Bilgisi Derneği" adıyla 104-106 sayfalar arasında yayımlanan yazının adı "Dadaloğlu Hakkında'dır. (4) Bazı yazarlar bunun Ahmet Şükrü (Esen)'e ait olduğunu söylerler. Bunlardan birisi de Cahit Öztelli'dir (5) Halbuki Âmuran Kurtkan tarafından 1958'de yayımlanan "Fındıkoğlu Bibliyografyası (1918 - 1985),'nda bu yazının Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu'na ait olduğu anlaşılmaktadır. (6) Bu yazıda, Z.F. Fındıkoğlu'nun daha önce Hakimiyet-i Milliye Gazetesi'ndeki verdiği bilgilerin aynısı mevcut ve Dadaloğlu'na ait 8 şiir yayımlanmaktadır. Araştırmacı Emekli Öğretmen Ahmet Z. Özdemir "Avşarlar ve Dadaloğlu" adıyla 1985 yılında yayımlandığını söylemektedir ki HBD'nin çıkardığı yıllık ve dergiyi birbirine karıştırmasından kaynaklanmaktadır.

Dadaloğlu'yla ilgili ilk ve önemli kaynaklardan birisi de Ali Rıza Yalkın (Yalman)'ın 1928'de Tarsus'da yayımlanan Tarsus günlük gazetesindeki yazılarıdır. Bu kolleksiyonu görüp inceleyemediğim için Dadaloğlu hakkında nasıl bir yargıya varıldığını bilemiyorum. Ama Ali Rız Yalgın'ın "Cenupta Türkmen Oymakları" adlı kitabında, Dadaloğlu'yla ilgili verdiği parça parça bilgiler bir derleme niteliğinden öte bir şey değildir. Hatta bu derlemeler Avşarlarla görüşülerek yapılmamış Türkmen boyları arasından elde edilmiştir. (7) Bu derlemelerde bir çok yanlış tesbitlerin olduğunu görüyoruz. Meselâ; Dadaloğlu'nun adının "dadanoğlu" olarak tesbiti gibi. Çünkü yapılan derlemeler asıl kaynağından yapılmamıştır. O sebeble, tarsus Gazete'sinde yayımlanan yazıların da önemli bilgi ve belgeler verceğini zannetmiyorum.

Dadaloğlu'yla ilgili M. Halit Bayri'nin (7), Feyziye Abdullah Tansel-in (8), Orhan Aydemir'in (9), Nebi Dadaloğlu'nun (10), Bora Hinçer'in (11) ve Emir Kalkan'ın makale ve derlemeleri, Dadaloğlu hakkında önemli bilgi ve kaynak veren yazılardır.

Dadaloğlu'na kaynaklık eden eserler arasında Taha Toros'un yazdığı "XIX Asır Çukurova Saz Şairi Dadaloğlu" adlı kitabı, ilk bağımsız eser olarak sayabiliriz. Toros'un bu eserinde gerçekçi bazı bilgiler de bulunmakta ve 34 şiiri yer almaktadır. (13)

Cahit Öztelli'nin Dadaloğlu konusundaki çalışmaları inkâr edilmeyecek derecede önemlidir. Pek çok sayıda şiirleri biraraya getirmesi, şiirlerinden hareketle bazı gerçekleri tesbiti, isabetsiz bazı görüşleri ayrı tutarsak Cahit Öztelli'nin Dadaloğlu gerçeğini ortaya çıkarmasındaki payı oldukça büyüktür. (14)

Dadaloğlu konusunda emek verenlerden biri de Haşim Nezihi Okay'dır. 1959'da yayımladığı "Dadaloğlu-Hayatı ve Deyişleri" adlı kitap ile (15) 1970 yıllarında yayımladığı "Köroğlu ve Dadaloğlu" adlı kitabı, (16) önemli bilgi ve şiirlerin toplandığı kitaplardır.

Mahmut Işık'ın yazdığı "Afşarlar" (17), Mehmet Paşabeyoğlu'nun yazdığı "Afşar Elimiz ve Dadaloğlu" adlı (18) kitaplar da, Dadaloğlu ve mensup olduğu aşireti ile ilgili değerli bilgiler mevcuttur. Oya Adalı'nın (19), Tahir Kutsi'nin (20) yazdıkları "Dadaloğlu" adlı kitaplar ise eski bilgilerin tekrarından ve eski şiirlerin sıralanmasından öte bir çalışma değildir. Ancak bu kitapların da kendine göre önemli değerleri vardır.

Son yıllarda Dadaloğlu konusunda yapılan en önemli ve değerli çalışma, Emekli Edebiyat Öğretmeni Ahmet Z. Özdemir'in "Avşarlar ve Dadaloğlu" adlı kitabıdır. (22) Bu kitapta Dadaloğlu gerçeği ile ilgili pek çok aydınlatıcı bilgiler mevcuttur. Ve yapılan çalışmaların en iyisidir.

Ancak, Dadaloğlu ile ilgili çok şey, henüz aydınlatılmaya muhtaçtır.

Dadaloğlu hakkında kısaca şunları söyleyebiliriz:

Dadaloğlu Türkmenlerin Avşar boyundadır. Göçebe bir halk ozanıdır. Her göçebe gibi onu da belli bir şehre, bir köye bağlamak mümkün değildir. Ancak, Kozan, Erzin, Payas, Kayseri gibi yerlerde bulunduğu, daha çok Gavur dağlarında ve çevresinde yaşadığı, Çukurova'yı, Torosları ve Orta Anadolu'yu gezdiği kesindir. 1785 ile 1868 yılları arasında yaşadığı ve uzun bir ömür geçirdiği zannedilmektedir. Bu tarihler izafidir. Dadaloğlu şair bir aileden gelmektedir. Âşık Musa veya Kul Musa dedikleri bir ozanın oğlu olup asıl adı Veli'dir.

Dadaloğlu'nun bütün şiirleri sözlü gelenekten derlenmiştir.

Şiirleriyle ilgili yazılı bir kaynak mevcut değildir. O sebeble şiirlerinin gerçek sözlerini tespiti de çok zordur.

Sonuç olarak, Dadaloğlu daha henüz araştırılmaya, incelenmeye muhtaç bir konudur. Kayseri'nin güneyinde yerleştiği bilinen Avşar zümresinin duyuş ve düşüncelerini dile getiren, orjinal bir şahıs olmaya devam eden Dadaloğlu'yla ilgili belge ve meteryaller bir an önce toplanmalıdır. Bu gerçeği bilen Millî Folklor Araştırma Dairesi Başkanlığı, Doç. Dr. Saim Sakaoğlu ile Y.Doç.Dr. Ali Berat Alptekin'e bir "Dadaloğlu Bibliyoğrafyası" yaptırmaktadır. Eğer bu bibliyoğrafya biterse 1986 yılının sonlarına doğru bastırılacaktır. Üniversitelerimizde bu konuda master ve doktora çalışmalarının yapılmasını da ayrıca beklemekte ve ümit etmekteyiz.

Bir gün gelecek Dadaloğlu gerçeğine mutlaka erişilecektir.

DİPNOTLAR:

(1) (Fındıkoğlu), (Ord. Prof. Dr.) Ziyaeddin Fahri, "Bir Mısra Münasebetiyle", Hakimiyet-i Milliye Gazetesi, 15.2.1958
(2) Cahit Öztelli, Köroğlu ve Dadaloğlu, Türk Klasikleri Varlık Yayını, Birinci Baskı 1953, İstanbul (Üçüncü Baskı-1971)
(3) Cahit Öztelli, Köroğlu-Dadaloğlu-Kuloğlu, Milliyet Yayınları, İstanbul-1974 (İkinci Baskı, Özgür Yayınları, İstanbul 1984)
(4) (H.B.D.), "Dadaloğlu Hakkında", Halk Bilgisi Mecmuası, Cilt I, Ankara 1928.
(5) Cahit Öztelli, Köroğlu-Dadaloğlu-Kuloğlu, Özgür Yayınları, İstanbul-1984
(6) Amiran Kurtkan, Fındıkoğlu Bibliyoğrafyası (1918 — 1958), İ.Ü. İçtimaiyet Enstitüsü Yayını No: 27, İstanbul-1958
(7) M. Halit Bayrı, "Dadaloğlu Hakkında Notlar", Ülkü Dergisi, Cilt 1, sayı: 99, Mayıs 1941, s.225 — 234
(8) Feyziye Abdullah (Tansel), "Dadaloğlu Hakkında Tenkiydi Bir Bibliyoğrafya ve Yeni Bir Eser" Ülkü Dergisi, Cilt 1, Sayı:100, Haziran 1941, s.381 — 384
(9) Orhan Aydemir, "Dadaloğlu'nun Yayımlanmamış Şiirleri", Türk Folklor Araştırmaları Dergisi, Sayı: 182, 185, 190, 191, 195 ve 198
(10) Nebi Dadaloğlu, "Dadaloğlu", Türk Folklor Araştırmaları Dergisi, Sayı: 102, Şubat 1958
(11) Bora Hınçer, "Dadaloğlu-Hayatı ve Şiirleri", TFA Dergisi, Sayı: 154.
(12) Emir Kalkan, "Afşarlar" Türk Dünyası Araştırmaları, Sayı: 19, Ağustos 1982.
(13) Taha Toros, XIX. Asır Çukurova Saz Şairi Dadaloğlu, Adana 1940.
(14) a) Cahit Öztelli, Köroğlu ve Dadaloğlu, Türk Klasikleri Varlık Yayını, İstanbul 1953 (Üçüncü Baskı 1971)
b) Cahit Öztelli, Üç Kahraman Şair Köroğlu, Dadaloğlu, Kuloğlu, Milliyet Yayınları, İstanbul 1974 (İkinci Baskı: Özgür Yayınları, İstanbul 1984)

(15) Haşim Nezihi Okay, "Dadaloğlu-Hayatı ve Deyişleri", Emek Yayınevi, Ankara 1959
(16) Haşim Nezihi Okay, "Köroğlu ve Dadaloğlu", May Yayınları Genel Kültür Kitapları, İstanbul 1970
(17) Mahmut Işık, Afşarlar, Kardeş Matbaası, Ankara 1963
(18) Mehmet Paşabeyoğlu, Afşar Elimiz ve Dadaloğlu, Kayseri 1968
(19) Oya Adalı, Dadaloğlu, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1973
(20) Tahir Kutsi (Makal), Dadaloğlu, Toker Yayınları, İstanbul 1975
(21) Battal Pehlivan, Dadaloğlu, Deniz Yayınevi, İstanbul-1984
(22) Ahmet Z. Özdemir, Avşarlar ve Dadaloğlu, Dayanışma Yayınları: 45, Ankara-1985

KAYSERİ ŞAİRLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

ABDULLAH SATOĞLU

San'at ve edebiyata karşı yeniden bir uyanış devrinde, hâfızalarımızda ölmez mısralar bırakarak ebediyete intikal etmiş ve hâlen yaşamış bulunan "Kayseri'li Şairler'imiz, kadir şinas hayranlarının sesini ve nefesini, bir kere daha sizin şu sessizliğinde saygı fışkıran huzurunuzdan almaktadır.

"Türk düğünü davulsuz olmaz" sözüyle birlikte, "Türk rûhu şiirsiz olmaz" inancını da doğrulayan Kayseri Şairleri: Ortasya'dan kopup gelen ve İslâmiyetten evvel, İslâm ve Batı Medeniyeti tesirleri altında olmak üzere, üç mühim safhaya ayrılan Türk Edebiyatına muvazi olarak, çeşitli eserler vermiş ve emsallerinden hiçbir suretle geri kalmamışlardır.

Millî Edebiyatımızın, İslâmiyetten önce Oğuz lehçesiyle, daha sonraları da Arap-İran edebiyatının etkisi altında genişleyip geliştiği XI. ve XII.ci yüzyıllarda, Kayseri'de hangi şairlerin yaşadığı ve ne gibi eserler verdiği bilinememektedir.

Ancak XIII.cü asırda, şair Yusufî'nin, Kayseri'den de bahseden (Humuşnâme) adlı on hikâyeden mürekkep bir eser meydana getirdiğini öğrenmekteyiz.

Büyük Türk Hükümdarı Yıldırım zamanına rastlayan ve Osmanlı toprakları üzerinde çok değerli şahsiyetlerin yetiştiği XIV.cü yüzyılda, Kayseri'de kadılık ve hükümdarlık yapmış olan Kadı Burhaneddin'in, aşk ve duygularını ifade ve bir divan teşkil eden:

Dil hod anundur velî cân aparur
Dîni koymaz akl-ü imân aparur.
Gönlüme girdi hayâli dün gice
Zulmet içre âb-ı hayvân aparur.

gibi tuyuğ ve diğer şiirleri, devrinin emsalsiz edebî mahsulleri arasında yer almış bulunmaktadır.

Anadolu'da Arap ve Fars edebiyatının tesiri altında mesnevî, kaside ve gazellerle, Tekke Şiiri'nin ençok yazıldığı XV.ci yüzyılda, Akçakaya köyünde doğduğu ve ineklerle konuştuğu yolunda menkıbeleri olduğu biliniyor. Hacı Bayram-ı Velî'nin mürşidi Şeyh Mamid-i Velî (Somuncu Baba) ve Şeyh İbrahim Tennurî, dinî konuları işleyen:

Cânâ cega ya kıl vefa
Kahrın da hoş lütfun da hoş
Ya dert gönder yahut devâ
Kahrın da ho lütfun da hoş.

Ey Padişah-ı Lemyezel
Zât-ı ebed hayy-ü ezel
Ez lutfu bol kahrı güzel
Kahrın da hoş lütfun da hoş.

Gelse celâlinden cefa
Yahut cemâlinden vefa
İkisi de câna sefa
Kahrın da hoş lütfun da hoş.

Gerek ağlat gerek güldür
Gerek dirilt gerek öldür
Bu âşık çün sana kuldur
Kahrın da hoş lütfun da hoş.

tarzındaki şiirleriyle ün salmış ve terennüm ettiği ilâhiler, günümüze kadar tâzeliğini muhafaza etmiştir.